

JUSTIITSMINISTEERIUM

Õiguskantsleri Kantselei
info@oiguskantsler.ee

Teie 05.06.2024
Meie 26.09.2024

nr 7-7/231702/2403374
nr 10-2/4662

Vastus soovitusetele

Lugupeetud pr Madise

Esitasite Justiitsministeeriumile soovitusel vanglas kinni peetavate isikute surmajuhtumite ning tõhusama järelevalve tagamise kohta. Vanglateenistusele on kinni peetavate isikute tervis ja heaolu väga oluline, seetõttu uuritakse igat surmajuhtumit põhjalikult ning tehakse palju tööd nende ennetamiseks. Iga suitsiidikatse või -juhtum vanglas on Justiitsministeeriumi tähelepanu all nii sekkumisjuhiste koordineerimise kui ka järelevalve vaatest. Sellest lähtuvalt on üle vaadatud vanglate praktika ja antud juhiseid edasise ennetustöö parendamiseks.

Täna Teid soovitude eest ja vastan neile järgmiselt.

Seoses Teie soovitustega tõhusama järelevalve ja ohutute rahunemiskambritega vanglates märgime, et vanglad on kasutusele võtnud uusi ohutus- ja turvameetmeid. Näiteks on Viru Vanglas alates selle aasta juulikuust kasutusel vooderdatud kamber, mis vähendab vigastuste tekkimise võimalust (nt kainenema toodud inimeste puhul kukkumisest tingitud tõsiste vigastuste tekkimise vältimiseks). Meile teadaolevalt on see meede vähemalt ühel juhtumil juba ära hoidnud tõsise peavigastuse. Kambri põrand ja seinad on pehmendatud ning hetkel on töös ka ruumi elementide veelgi turvalisemaks ja lõhkumiskindlaks tegemine (pehmendused, tugevamad kinnitused). Kõnealust kambrit kasutatakse testperioodi vältel ja kui see osutub turvaliseks ja toimivaks lahenduseks, et enesevigastamise riski miinimumini viia, on planeeritud sarnased ruumid luua ka Tartu ja Tallinna Vanglasse, mis oleks kasutusel just kainenemise ja enesevigastamise riskiga isikute puhul. Lisaks on kõikides vanglates olemas n-ö paberist riided¹, mida kasutatakse vajaduspõhiselt ning Viru Vanglas katsetatakse ka rebenemiskindlaid riideid ja voodivarustust. Riided ja voodivarustus on mõeldud just suitsiidiriskiga kinnipeetavatele, kuna need on raskesti lõhutavast materjalist ning neid ei saa siduda ega kasutada nt poomisvahendina.

Nõustun, et kambrite seisukord peab vastama kehtestatud nõuetele, st võimaldama teatud mugavuse ja sisustuse, kuid, mis samas võimaldab ka vajalikul tasemel järelevalve tagamist. Kambri seisukorda kontrollitakse põhjalikumalt kaks korda päevas loenduste ajal, kuid ka kogu päeva vältel muude kambri tehtavate toimingute raames. Kui kambri seisukord ei vasta tingimustele (nt katkine mööbel, visuaalsel vaatlusel potentsiaalselt ohtu kujutada võivad esemed vms kambrielemendid) kasutatakse võimalusel teist kambrit ja kambri tehakse vajalikud parandused. Juhindudes justiitsministri määruse nr 44 „Järelevalve korraldus vanglas“ § 12 lg-st 2, peab juhul kui kambri ukseilmast/vaateaknast ei ole võimalik kontrollida kambri toimuvat, avama kontrollimiseks toiduluugi või kambri ukse. Igal juhul tuleb valvuril veenduda kambri seisukorras ja selles viibivate inimeste ohutuses. Videovalve on vanglates korraldatud selliselt, et suitsiidiriskiga inimesed toimetatakse jälgimiskambris, kus on tagatud pidev videojärelevalve. Kui valvemeeskond ei saa kaameraid jälgida, peab sellest teavitama peavalvet, kes võtab kaamerate jälgimise ülesande ja reageerimiskohustuse üle. Selle eesmärk on, et järelevalve oleks pidev ja ei tekiks töökorraldusest tingitud puudusi, kus inimene jääb kas või lühikeseks ajaks vajaliku järelevalveta. Vastavalt inimesega seotud asjaoludele juhitakse ka tööprotseduuridele tähelepanu. Näiteks videojärelevalve puhul on oluline kahtluse korral, nt kui

¹ Ohukesest materjalist riided, mis rebides lähevad kergelt katki ja mida ei ole võimalik kasutada nt poomisvahendina.

inimene on kambris liikumatult, tuvastada, kas ta hingab ja vähimagi kahtluse korral kohe saata kambrisse keegi kontrollima. Kui kambriukse vaateaknast ei ole toimuv näha, on vaja avada uks või toiduluuk kambri ja selle sees oleva inimese kontrollimiseks.

Vanglateenistus otsib lisaks tehnilisi lahendusi, mis oleksid vangla töö eripärasid arvestades kasutatavad ja millega oleks võimalik tõhustada järelevalvet ka ringkäikude vahelisel ajal. Mõnel pool maailmas on näiteks tervishoiuasutustes juba kasutusel erinevad seadmed, millega on võimalik jälgida hingamissagedust anduriga. Tunneme suurt huvi sarnaste uute seadmete vastu, mis suurendavad inimeste turvalisust vanglas ja analüüsime nende kasutamise võimalusi.

Toote veel välja, et surmajuhtumite uurimisest selgus, et vanglas viibivatele voodihaigetele ei ole antud kutsunginuppe. Oleme Viru Vanglas ja Tallinna Vanglas voodihaigetele kutsunginupud paigaldanud voodite kõrvale, seina külge. Tartu Vanglas veel ei ole kutsungipuppe, kuid kõikides kambrites meditsiiniosakonnas on voodi kõrval stentofon, millega isik saab meditsiiniõele otse helistada. Täiendavalt toome välja, et Tartu Vangla kamber nr 1192 ei ole enam kasutuses.

Lisaks eeltoodule on sügisel plaanis alustada koostöös tervishoiuteenuse osutajatega enesetappude ennetamise juhendi üle vaatamist ja täiendamist. Ühtlasi tagame sellega, et vangla ja tervishoiuteenuse osutaja koostöö oleks suitsiidi ennetusel senisest parem, standardid oleksid teaduspõhised ja vastaksid meditsiini kaasaegsele praktikale.

Töite oma kirjas välja, et võiksime rohkem tegeleda töötajate vaimse tervisega. Sellel aastal on valminud koostöös MTÜ-ga Peaasjad vaimset tervist toetavad videod, mis on loodud just vanglateenistujate jaoks. Need on kohustuslikuks vaatamiseks kõigile teenistujatele vanglas ning samuti on need Sisekaitseakadeemia õppekavade kohustuslikuks osaks, et ka kõik meie tulevased teenistujad oleksid nendega tutvunud. Videodes keskendume sellele, kuidas tulla toime olukordades, kui kinnipeetav on agressiivne, soovib end vigastada, esineb suitsiidile viitavaid ohumärke või esineb ametniku ründamise risk. Igale videovaatamisele järgneb ka kosisioon, mille käigus analüüsitakse ja arutatakse erinevaid töölaseid olukordi, et jagada kogemusi ja oskuseid ning leida uusi lahendusi.

Käesoleva aasta sügisel läbivad kõik juhid ja korrapidajad, kes puutuvad traumeerivate ja kriisisituatsioonidega kokku, psühholoogilise esmaabi andmise oskuse koolituse. Koolitusel antakse teadmisi ja oskusi selle kohta, kuidas toetada inimest, kes on mõjutatud kriisisündmusest vahetult. Neid sündmusi võib vanglas ja kriminaalhoolduses esineda ja on oluline, et juhtidel on oskused kriisisituatsioonis oma inimesi toetada ja psühholoogilist esmaabi anda. Soov on anda tulevikus neid oskusi kõigile teenistujatele. Teenistujate vaimse tervise toetamiseks pakkusime käesoleva aasta kevadel ka enesehooleoskuste praktikate jagamise kursust (kolm gruppi), mille eesmärk oli pakkuda vanglateenistujatele tööriistu tööle tekkivate pingetega toimetulemiseks, stressi ja läbipõlemise ennetamiseks. Täiendavalt saavad kõik teenistujad kasutada psühholoogilise nõustamise ja supervisiooni teenust tööandja kulul. Psühholoogilise nõustamise eesmärk on toetada töötajate vaimset tervist, vähendada ja ennetada tööstressi ja läbipõlemist ning parendada üldist psühhosotsiaalset töökeskkonda. Supervisiooni käigus analüüsitakse ja leitakse lahendusi koos superviisoriga eelkõige töölastele keerulistele olukordadele. Superviisori toel luuakse selgust ja teadvustatakse oma ressursse, et seeläbi olla oma töös efektiivsem. Samuti võimaldatakse vägivaldajuhtumeid vahetult kogenud ametnikel soovi korral osaleda lisanõustamisel, peegeldamaks sündmusega seotud kogemusi ja reaktsioone, et seeläbi ennetada hilisemat, posttraumaatilise stressi tõttu tekkida võivat töövõime langust.

Seoses valvemeeskondade koosseisudega selgitan, et igale vanglale on kehtestatud miinimumkoosseisud, alla mille ei tohi valvureid vahetusse määrata. See on oluline, et tagada järelevalvetoimingute teostamine ning turvalisus vanglas. Alla miinimumkoosseisude ei ole ükski vangla valvemeeskondi moodustanud. Hetkel vaadatakse ka Justiitsministeeriumis üle vanglate optimaalseid koosseise ja seoses sellega hinnatakse kas vanglad on korraldanud töö efektiivselt ja ühetaoliselt.

Lisate ka, et vanglatel tuleb läbi mõelda, kuidas tagada surijale tema vajadustele vastavad tingimused, ravi ja hooldus ning vajadusel palliatiiv- ja hosiitsravi. Leiame, et kui isik vajab palliatiiv- ja hosiitsravi, siis selle pakkumiseks ei ole mõistlik vanglates luua eraldi raviasutust ja neile sellist ravi pakkuda. Kuivõrd seadus võimaldab hosiitsravi vajava isiku vabastada, et isik ei peaks enda viimaseid elupäevi veetma haiglas, taotleb vangla sellisel juhul isiku vabastamist tervises seisundi tõttu.

Töite ka välja, et on vajalik hinnata kas kinnipeetavad saaksid osaleda elulõpuravis ja hooldamises. Kuna meditsiini osakonna tegevused vanglates läksid üle tervishoiuteenuse osutajatele alates juulist, siis on vaja ühist arutelu, kas ja mis tingimustel oleks vaja elulõpuravis ja hooldamises osaleda kinnipeetavatel. Meie hinnangul ei peaks kinnipeetav tagama hosiitsravi, sest selleks on vaja väljaõpet. Vanglate lahendus on teha sellistel juhtudel alati kohtule ettepanek isiku vabastamiseks.

Seoses abistaja määraja korraga kinnitame, et kõigis vanglates on olemas hooldaja-abistaja hooldus- ja tööjuhendid. Terminit hooldaja me ei kasuta, kuna kinnipeetavalel puudub hooldaja väljaõpe. Me ei oota kinnipeetavalt hooldaja oskusi (meditsiinilises mõttes näiteks lamatiste puhastamist jms), vaid meie ootused on, et kinnipeetav abistaks abivajajat voodi tegemisel, söömisel jms igapäevaste toimingute juures. Ühelegi kinnipeetavale ei anta selliseid ülesandeid, mis eeldavad mingit laadi eriväljaõpet. Praeguse praktika järgi tuleb tervishoiuteenuse osutajalt vanglale sisend, et kinnipeetav vajab abi teatud tegevustes ning vangla määrab sobiva kinnipeetava abitööle. Abistajat instrueerib tervishoiuteenuse osutaja vastavalt abivajava kinnipeetava vajadustele. Hetkel on selliseid kinnipeetavaid, kes seda tööd tahaksid teha ja sobiksid sellele tööle, isikuomaduste põhjal väga vähe, ning seega ei ole probleem mitte näiteks töötasus, vaid töö iseloomus.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Rait Kuuse
asekantsler

Kadri Margus 53090311
Kadri.Margus@just.ee